

ויקהל

גוי', וואו די תורה איז מקדים דעם ציווי מלאכת המשכן פאר אזהרת שבת, איז רש"י מפרש: אע"פ שתהיו רדופין כו' בזריות המלאכה (פון משכן), שבת אל תדחה מפני.

עד"ז ווייטער אין פרשת קדושים' שטייט, איש אמו ואביו תיראו (און דער- נאך) ואת שבתותי תשמרו' — זאגט רש"י בפירושו: סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו.

— און דא' איז רש"י מדגיש, אז דער „הקדים" איז א הוכחה אז שבת איז דוחה מלאכת המשכן?

ב. מפרשים ענטפערן:

בפ' תשא איז רש"י מפרש אז מען לערנט דאס אפ פון ווארט „אך" — כל

א. בתחילת הסדרה' שטייט „ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אליהם גוי' ששת ימים תעשה מלאכה גוי'. שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „ששת ימים" און איז מפרש: הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת.

ווי מען לערנט בפשטות איז כוונת רש"י, אז דאס וואס די תורה איז מקדים, אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן איז א באווייז אז אזהרת שבת איז האר- בער ווי דער ציווי אויף מלאכת המשכן, און דעריבער איז מלאכת המשכן גיט דוחה שבת.

איז קשה (ווי מפרשים פרעגן): מען געפינט כמה פעמים וואו עס שטייען צוויי ציוויים בסמיכות זל"ז און רש"י איז מפרש אז דער „מאוחר" איז דוחה דעם „מוקדם" — אנהויבנדיק פון דעם זעלבן ענין דעסקינן ב' (שבת און מלאכת המשכן): אין פ' תשא, אויפן פסוק: ואתה דבר גוי' אך את שבתותי תשמורו

(6) שם, א ואילך.

(7) יט, ג.

(8) ולהוסיף, שמסתימת לשון רש"י עה"פ (קדושים יט, ל), את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו' — ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין ביהמ"ק דוחה שבת' (ולא כתב „הקדים" וכיו"ב) — משמע, שגם שם אין הלימוד מחמת הקדמת שבת למורא מקדש, כ"א מעצם הסמיכות. וראה רא"ם שם. ואכ"מ.

(9) ולהעיר שלשון רש"י כאן „הקדים כו" ליתא במכילתא כאן (שלכאורה הוא המקור דפרש"י כמ"ש הרא"ם (תשא שם) ועוד). ומשמע א) שלהמכילתא אין הכרח שהלימוד הוא מהקדמת שבת. ב) הוספת רש"י בזה — מוכיחה שמההקדמה ילפינו זה (עכ"פ — בפש"ט) וגם י"ל שמפרש כן דעת המכילתא — ודלא כחלק המפרשים הנ"ל. וראה חזקוני ובחיי סאן (לה, א).

(10) רא"ם כאן (וראה גם רא"ם בפ' תשא שם ובפ' קדושים יט, ג, שם, ל). וכ"ה בעוד כמה מפרשים.

(1) לה, א"ב.

(2) ברא"ם מבאי י"מ הקדים לאו דוקא . . דהא אפילו בלא הקדים נמי מצינו למידק זה מדסמך כו" (וראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן דפי' „הקדים" — (רק) במעלה). אבל נוסף על קושיות הרא"ם ע"ז — ה"ז לכאורה היפך פשטות לשון רש"י.

(3) כמ"ש בכלי יקר, דברי דוד (להט"ז) ועוד כמה מפרשים, דבכ"מ המוקדם חשוב יותר. וראה לקו"ש ח"א ע' 161.

(4) ראה רא"ם, גירא, דברי דוד ועוד הרבה מפרשים כאן. רא"ם (ועוד) בפרש"י תשא וקדושים שהובאו לקמן בפנים (וכן בפרש"י דלקמן הערה 8).

(5) לא, יג.

מלכתחילה געקענט שטיין אזערט שבת קודם למלאכת המשכן (ומורא אב) און מ'וואלט שוין (פון דער קדימה) גע- וואוסט אז שבת איז דוחה מלאכת המשכן (ומורא אב)?¹⁴

כל המצות (שנכנסים פרשי שלפנזי). וראה גם פרשי תצא כב, יב: אף מן הכללים לכך סמכן הכתוב — אף שהקדים כללים לציצית.

(14) ובהו נשלל גם התירוק (באר יצחק כאו). וראה גם גריא ועוד) שדוקא בפרשתנו אפשר לדייק מהקדימה כי לכאורה הוצרך להקדים מלאכת המשכן (שהרי ההקדלה היתה בשביל ציווי מלאכת המשכן), ומדהקדים אזערט שבת (היפך מכפי שהי' צ"ל) למדין כו: משאיכ' בפי' תשא לא היינו למדין משינוי הסדר לבד

— כי גם בפי' תשא, באם הי' מקדים הציווי על שבת למלאכת המשכן (אבל — לאחריו כל הבא בהפרשה לפנזי), היינו למדין מזה דשבת אינה נדחית מפני מלאכת המשכן — שהרי ע"פ סדר הפרשה (בהמשך לכל הבא לפנזי) הי' צ"ל ציווי מלאכת המשכן קודם לשבת. ולמה הוצרך להמיעוט ד-אך, כנפנים.

(י) ובפשטות י"ל שהתיבות "אני היא" אינן דיה חדש בפרשיי, היא המשך פרשיי: וכן בשאר כל המצות (שנאמר) אני היא אתה . . לא תשמע כו". ועפ"י יומחק: א) למאי נפקימ' כאן. וכן בשאר כו" — כי זוהי ההוספה בהפסוק. "אני היא", דוהו דין לא רק לגבי שבת (מד-סמך כו") אלא גם לגבי שאר המצות. ב) ההמשך בפרשיי לאחרי. "איהו מורא כו" — דלכאורה מה שייד' לדיה זהו וע"פ הניל מובן, דמכיון שבמורא ש-מורא אבי' אינו דוחה שבת ולא שאר מצות, איכ' "איהו מורא" — לא ישב כו".

(י) במלאכת הקדש על פרשיי כאן, דהויל להקדים משכן. כי מאחר שנאמר. אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות גוי' עכציל דקאי במלאכת המשכן (שהרי בשבת לא שייכא עשי' כ"א שב ואל תעשה). ואיכ' למה הכניס ציווי השבת בינתיים.

אבל מסתימת ל' רשיי לא משמע שקאי (רק) על מלאכת המשכן. ועכ"פ קאי' גם על שבת (וראה טור הארוך כאן). וראה בארוכה לקורש ח"א ע' 161 שגם בשבת שייד' הלשון. לעשות אותם. ע"ש.

אכין ורקין מיעוטין למעט שבת ממלאכת המשכן¹⁵; ועד"ז אין פ' קדושים איז רשיי ממשיך (אין דעם דיבור שלאח"ז) "אני ה' אלקיכם — אתה ואניך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. ד.ה. אז אין די ביידע פאלן מוז מען אנקומען צו די ווערטער, אך, און, אני היא' צו בא' ווארענען אז שבת ווערט ניט נדחה פון מלאכת המשכן און מורא אב.

איז דערפון גופא פארשטאנדיק, אז, אדרבה: בכלל איז דער, מוקדם דוחה דעם, מאוחר, און דעריבער, לולא די פסוקים, אך, ביי מלאכת המשכן אין פ' תשא; און, אני היא' ביי, מורא אב' — וואלט מען טאקע געזאגט, אז ווייל די ציוויים אויף מלאכת המשכן און מורא אב שטייען פריער פאר אזערט שבת זיינען זיי דוחה שבת.

אבער — אין דרך הפשט איז דער ביאור ניט מספיק, ווייל הא גופא קען מען פרעגן¹⁶: פארוואס איז די תורה מקדים ציווי מלאכת המשכן (ועד"ז "מורא אב") פאר אזערט שבת ומשום זה דארפן מוסיף זיין דעם מיעוט, אך, (און די הוספה, "אני היא")¹⁷ — עס האט

(11) ברמב"ן תשא שם הקשה על תיבות אלו בפרשיי (וראה גם צידה לדרך שם). אבל ראה אברבנאל, רא"ם, גריא ועוד מפרשי רשיי — שתייצו דברי רשיי. וראה גם ראב"ע (וספורנו) שם. ועוד. (12) וכסויית הכלי יקר פרש'תנו כאן (ותירוצו בפרשיי — לכאורה אינו ע"ד הפשט).

(13) ועוד להוסיף (לאידך גיסא): מפשטות לשון רשיי שם. סמך שמירת שבת כו' לומר כו' מוכח שהלימוד (בנוגע לשמירת שבת) הוא לא מן התיבות "אני היא", כ"א מן הסמיכות עצמה (וכמ"ש בגריא כאן) [והלימוד שבפרשיי מ-אני היא' — אתה כו' לא תשמע לו לבטל את דברי' — הוא בנוגע ל-שאר

מיט די ווערטער „הקדים להם אזהרת שבת כו' לומר שאינו דוחה את השבת“ איז רש"י ניט אויסן צו זאגן, אז פון דעם וואָס די תורה איז דאָ מקדים אזהרת שבת פאַר דעם ציווי מלאכת המשכן לערנט מען אַפּ דעם דין (אז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת)

— וואָרום דער דין עצמו איז שוין אנגעזאגט געוואָרן פריער, אין פ' תשא, וואו עס שטייט (בציווי ה' אל משה) „אך את שבתותי תשמרו גו', און ווי רש"י איז דאָרט מפרש (כנ"ל ס"ב) „למעט שבת ממלאכת המשכן“; און ס'איז מובן מאלוי, אז ווען תורה דערציילט דער-נאָך (בפרשתנו) ווי משה האָט איבער-געגעבן אידן די ציוויים אויף שבת און מלאכת המשכן, איז דאָס געווען גענוי כאמור לעיל (בפ' תשא), אז (ער האָט געזאָגט אידן, אז) מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת —

נאָר דער דיוק דאָ איז „הקדים להם אזהרת שבת כו'“ — דאָ רעדט זיך (ניט וועגן דער קדימה בתורה אַלס ציווי ה', נאָר) וועגן דער קדימה בדברי משה „להם“:

ביי רש"י איז שווער, וויבאלד אז אין דברי הקב"ה למשה איז געזאָגט גע-וואָרן דער ציווי מלאכת המשכן קודם לאזהרת שבת, פאַרוואָס האָט משה רבינו משנה געווען און ביים איבער-געבן די ציוויים צו אידן? — „הקדים להם אזהרת שבת כו'“?

אויף דעם ענטפערט רש"י — „לומר שאינו דוחה את השבת“: וויבאלד אז

איז דערפון משמע אז פון „קדימה“ אליין קען מען ניט אַפּלערנען אז דער ערשטער ציווי איז דוחה דעם צווייטן, נאָר מען דאַרף האָבן אַ מיעוט (ולימוד) מפורש, און דאָ זאָגט רש"י „הקדים שבת כו' לומר שאינו דוחה את השבת“?

מען געפינט אַן אריכות אין מפרשי רש"י וועלכע פאַרענטפערן די קושיא הנ"ל מיט פאַרשידענע תירוצים וחי-לוקים, ווען ובאיהו אופן מען קען אַפּ-לערנען פון „קדימה“ אז דער ערשטער ציווי איז דוחה דעם צווייטן.

אַבער (ווי גערעדט כמה פעמים), רש"י האָט געשריבן זיין פירוש על התורה אין אַ סגנון אז אויך אַ „בן חמש למקרא“ זאָל קענען פאַרשטיין כוונת רש"י פון זיינע (געציילטע) ווערטער, ניט דאַרפנדיק קיין הוספת ביאור ע"ז:

ובפרט אַז בנדו"ז איז אַ גרויסע שקו"ט אין מפרשי רש"י מיט פאַרשידענע ערליי תירוצים — איז לכאורה ניט מס-תבר צו זאָגן אז רש"י מיינט (בפשוטו) של פרש"י עכ"פ"י די אַלערליי ביאור-רים, און איז סותם און זאָגט ניט וועלכן פון די פילע ביאורים ער נעמט אָן.

ולכן מסתבר לומר, אז ביים לערנען די ווערטער פון רש"י עצמם איז אַלץ מובן ומוסבר, אזוי אז עס פאלן אַפּ בדרך ממילא די שאלות הנ"ל.

ג. דער ביאור אין דעם י"ל בפש-טות:

(15) ראה בהנסמן בהערה 4.

(16) כמדובר כמ"פ שמפרשי רש"י מבארים דברי

רש"י (גס) ע"ד ההלכה כו'.

(17) ובפרט שברובם צע"ג (נוסף על הקושיות

שעל כמה מהתירוצים שהובאו במפרשי רש"י גופא)

— שלא נרמז כלל התירוצים בפרש"י, ואם לזה נתכוין

רש"י — הו"ל לפרש, עכ"פ ברמז.

(18) כן דייק גם בבאר יצחק כאן (אלא שמפרש

בא"א).

(19) כפשוטו הגויא, כלי יקר ועוד כאן. תרא

ריש פרשתנו.

דורך מקדים זיין אזהרת שבת, און דער-
מיט משנה זיין דעם סדר הציוויים ווי זיי
זיינען געזאגט געווארן ע"י הקב"ה?

וועט מען דאס פארשטיין בהקדים
הביאור אין פרש"י אויפן פסוק (הנ"ל)
בפ' תשא, ואתה דבר אל בני לאמר אך
את שבתותי תשמרו גו': רש"י שטעלט
זיך (אין ערשטן דיבור המתחיל) אויף די
ווערטער, ואתה דבר אל בני ישראל
און איז מפרש: „ואתה אע"פ שהפ-
קדתיך לצוותם על מלאכת המשכן אל
יקל בעיניך לדחות את השבת מפני
אותה מלאכה". ווייטער איז רש"י מפרש
„אך את שבתותי תשמרו — אע"פ
שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה,
שבת אל תדחה מפני, כל אכין כו'".

פון פשטות לשון רש"י איז מוכח אז
דאס זיינען צוויי באזונדערע אזהרות אז
מלאכת המשכן זאל נישט דוחה זיין
שבת²³ — איינע פון (איבעריקן)²⁴ ווארט
„ואתה", און די צווייטע פון מיעוט „אך".

איז נישט מובן:

(א) ווי מפרשים פרעגן²⁵ — תרתי למה
לי?

(ב) ווי לערנט מען אפ פון ווארט
„ואתה (דבר אל בני") אז „אל יקל
בעיניך לדחות את השבת מפני אותה
מלאכה".

אויך דארף מען פארשטיין די ארכיות

משה האט זיי געדארפט איבערגעבן²⁶ אז
מלאכת המשכן איז נישט דוחה שבת (ווי
מען האט אים אנגעזאגט בפ' תשא), האט
ער דערפאר מקדים געווען „אזהרת
שבת".

דאס הייסט: נוסף לזה וואס משה
רבינו האט אנגעזאגט אידן (במפורש) אז
מלאכת המשכן איז נישט דוחה שבת, איז
בהוספה לזה, כדי צו פארשטאנדן ביי
אידן דעם חומר פון אזהרת שבת, האט
ער (אויך) מקדים געווען²⁷ דעם ציווי
השבת לציווי מלאכת המשכן.

עפ"ז פאלט אפ בדרך ממילא די
שקו"ט הנ"ל בפירוש רש"י — ווי
שטימט דער פירוש רש"י מיט פרש"י אין
פ' תשא און פ' קדושים — ווייל אין אונ-
זער סדרה רעדט רש"י בכלל נישט וועגן
דעם לימוד פון וואנעט מען ווייס אז
מלאכת המשכן אינה דוחה את השבת
(און י"ל אז אין הכי נמי, אז פון „קדימה"
ו„איהור" בכתוב קען מען נישט אפ-
לערנען²⁸ (ע"ד הפשט) אז דער „מוקדם"
איז מכריע און איז דוחה דעם „מאוחר").

ד. עס בלייבט אבער נישט מובן:

וויבאלד אז ביים אנזאגן די ציוויים צו
משה'ן, האט דער איבערשטער נישט
מקדים געווען אזהרת שבת לציווי
מלאכת המשכן (וויבאלד ס'איז דא
דערויף דער מיעוט „אך את שבתותי
תשמרו") — פארוואס האט משה רבינו
געדארפט צוגעבן א תוספת הדגשה

23 ודלא כמיש בדברי דוד (להט"ז) לפרש"י

שם.

24 ראה רע"ב, באר מים חיים (לאחי המהר"ל),
דבק טוב ובאר יצחק שם.

25 ביאורי מהר"א (לבעל תרוה"ד), דברי דוד,
דבק טוב (בהגהות) ושפ"ח שם. — והצירכותא
בביאורי מהר"א, דבק טוב ושפ"ח — אם זו היתה
כוונת רש"י — הו"ל לפרש.

20 והיינו שהפירוש של „לומר" כאן הוא לא
ללמדך, כ"א (כפשוטו) לומר לבני. ואין רש"י
כותב „לומר" להם וכיו"ב — כי זה מובן מלשונו
שלפניו „הקדים להם".

21 ראה גם ס' דקדוקי רש"י (מירא דכ"א) כאן.

22 ראה גם בארוכה מלאכת הקדש על פרש"י
כאן.

מדגיש דורך די שינויי לשונות אין די צוויי דיבורים).

די הסברה אין דעם: דער ציווי אויף מלאכת המשכן איז געקומען — לויט פרש"י²⁷ — נאך דער סליחה אויפן חטא העגל. ווייל דער משכן איז (ווי רש"י²⁸ איז מפרש), „עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם".

און דאס זאגט רש"י (אין דעם צווייטן דיבור), „אע"פ שתהיו רדופין וחריון בזריות המלאכה, שבת אל תדחה מפני": דער חשש וואס מען דארף בא-ווארענען ביי בני ישראל איז

[ניט אז זיי וועלן אננעמען אז מלאכת המשכן וועגט איבער און איז דוחה שבת — ווארום בפשטות: אידן וועלן מדעת עצמם ניט פסקנען אז מלאכת המשכן איז דוחה שבת, זיי וועלן זיכער פרעגן ביי משה'ן ווי צו פירן זיך ביום השבת — נאך:]

וויסנדיק אז די השראת השכינה אין משכן איז דער באווייז אויף כפרת חטא העגל, וועלן זיי זיין (און זיי דארפן זיין) „רדופין", „אגן" זיך מיט גאר גרויס זריות צו פארענדיקן²⁹ די מלאכת המשכן כדי די כפרה זאל קומען וואס פריער, און דעריבער איז עלול, אז די התעסקות באופן פון „רדיפה" און

לשון פון רש"י³⁰ אין די צוויי פירושים, און די שינויים צווישן זיי:

(א) דער דיוק הלשון „אע"פ שהפ' קדחתך לצוותם על מלאכת המשכן" — כאילו אז אויף דעם איז געווען א מינוי מיוחד? גאנץ תורה ומצות איז איבער-געגעבן געווארן צו אידן דורך משה רבינו!

(ב) „אל יקל בעיניך לדחות כו'" — און רש"י זאגט ניט בקיצור „אל תדחה" (וכיו"ב), ווי לשון רש"י עצמו תיכף נאך-דעם (אין דעם צווייטן דיבור).

(ג) אין דעם צווייטן דיבור ברענגט רש"י א נ"עס ענין „אע"פ שתהיו רדופין וחריון בזריות המלאכה כו'" — פון וואנעט נעמט דאס רש"י? און פארוואס איז דער ענין שייך דוקא אין צווייטן דיבור?

ה. וי"ל הביאור אין דעם:

דער חילוק צווישן די צוויי פירושי רש"י איז: אין דעם ערשטן דיבור, וואו רש"י שטעלט זיך אויף די ווערטער „ואתה דבר אל בני", רעדט זיך כלפי משה עצמו, און ווי רש"י איז מדגיש בל-שונו: „אע"פ שהפדתיך לצוותם כו'" אל יקל בעיניך כו'; משא"כ אין דעם צווייטן דיבור — „אך את שבתותי תשמרו" — רעדט רש"י בשייכות צו בני ישראל, „אע"פ שתהיו (ל' רבים) רדופין כו'".

און דאס גופא איז דער טעם פאר-וואס ס'זיינען נויטיק ביידע לימודים: עס איז ניט דומה ווי מען באוואונט משה רבינו אז שבת ווערט ניט נדחה מפני מלאכת המשכן, און ווי דאס ווערט בא-וואונט בנוגע אידן (ווי רש"י איז עס

27) תשא לג, יא (ועד"ז בפרש"י תשא לא, יח). וראה גם פרש"י שם פנ"ז (ל, טז בסופו), אלא ששם אפ"ל שקאי רק כציווי משה לבני ולא גם כציווי הקב"ה למשה.

28) ר"פ פקודי. ועד"ז בפרש"י שמיני ט, כג. וראה רש"י לעיל (תשא ל שם): שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן.

29) להעיר ממש"נ (בנוגע לנדבת המשכן) „מרבית העם להביא . . והותר" (פרשתנו לו, ה"ו). וראה פרש"י לה, כז).

26) ולא כתב בלשון קצר כברשבי"ם שם. וכו' בבקעת עה"ת וספורנו שם.

ציווי מלאכת המשכן אין אונזער סדרה⁽³⁶⁾, ויאמר משה גר' זה הדבר אשר צוה ה' לאמר — ,זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמר לכס" — אז דער ציווי צו משה' (זה הדבר) איז געווען בלויז אויף „לאמר לכס" צו איבערזאגן אידן, אבער משה אליין איז אויף דעם ניט גע- ווען מצווה, ווייל ער האט געהאט א „מקום שכינה" אויך אן דעם משכן]:

נאר וואס דארף מען באווארענען משה' — ,ואתה — אע"פ שהפקדתי לצוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה, כדלקמן.

ו. רש"י ברענגט אראפ (בס"פ תשא⁽³⁷⁾) דעם „סדר משנה" ווי משה האט געלערנט תורה מיט אידן: „נכנס אהרן שנה לו משה פרקו . . נכנסו בניו שנה להם . . נכנסו זקנים שנה להם . . נכנסו כל העם שנה להם כו' נמצא ביד כל העם א' ביד הזקנים ב' ביד בני אהרן שלשה ביד אהרן ארבעה וכו' כדאיתא בעירובין⁽³⁸⁾."

דער טעם פארוואס רש"י איז מוסיף „וכו' כדאיתא בעירובין" — יש לומר⁽³⁹⁾, אז ער איז דערמיט מרמז אויף דעם המשך הגמרא, אז נאך דעם ווי משה האט פארענדיקט זיינע פיר מאל לערנען איז „שנה להן אהרן פרקו כו' שנו להן בניו פירקו כו' שנו להן זקנים פירקו."

(36) לה, ד.

(37) לב. — וראה גם פרש"י לעיל (יתרו יח, כג). אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך" (ולעזיר ממשפטים כד, א (וראה שם, ג"ד ובפרש"י). וכן שם, ט) — שבשטות למד אתם משה במיוחד.

(37) נד, ב.

(38) ראה גם לקריש ח"ט ע' 37 ואילך.

„זריות" זאל גורם זיין מען זאל נכשל ווערן צו טאן אין מלאכת המשכן אויך בשבת⁽³⁰⁾. דערפאר באווארנט מען אידן: „אע"פ שתהיו רדופין וזריזין . . שבת אל תדחה מפני".

דאס איז אבער בלויז בנוגע צו אידן. משא"כ משה רבינו, וועלכער האט מלכתחילה קיין שייכות ניט געהאט צום חטא העגל, און אפילו נאכן חטא העגל ווען אידן זיינען געווען „מנודה לרב⁽³¹⁾", איז אהלו של משה געווען אן „אהל מועד", „מקום שכינה"⁽³²⁾ —

איז מובן, אז כלפי משה עצמו איז ניט געווען שייך דער חשש מצד „רדופין וזריזין כו'", ובפרט אז (ווי רש"י⁽³³⁾ איז מפרש) — „לא עשה משה שום מלאכה במשכן"⁽³⁴⁾,

[און ווי גערעדט אמאל בארוכה⁽³⁵⁾, אז דאס איז כוונת רש"י אויפן פסוק (ביים

(30) עפ"י מתורצת קושיית המפרשים (בנוגע לפרש"י זה) מהי הקסידי שמלאכת המשכן (שהיא מ"ע לחוד) תדחה שבת שהיא בעשה ולית: יש בה מיתה וכו' — כי הכוונה שישלשו במלאכה מחמת הדיפה והזריזות כו'. וראה לקמן הערה 41.

(31) רש"י תשא לג, ז (וראה גם רש"י שם, יא בסופו).

(32) תשא שם, ז ובפרש"י (בפי' ה'). אבל בכל אופן מפורש בקרא שם (ט ואילך) שעמוד העגן ירד ועמד פתח אהלו של משה דובר שם עמו (וראה פרש"י שם, יא). ולהעיר מתיישב שם את כד (וש"י) — אלא שאינו בפשט.

(33) פקודי לט, לג.

(34) ורק הקמת המשכן היתה על ידו (כפרש"י שם. ובמפורש בקרא — שם מ, ב ואילך). — ולכאורה זה הי' גם בשבת שהרי העמידו ופירקו כל שבעת ימיהם (פרש"י שמיני ט, כג. נשא ז, א). וראה פרש"י פקודי שם, וקם מאליי" (וראה חת"ס עה"ת פרשתנו כאן. מלאכת הקדש כאן). אבל ראה לקריש ח"א ע' 183 שרק בשמיני למילואים הוקם ע"י משה באופן דקם מאליי", משא"כ בשבעת ימי המילואים י"ל והקימוהו כריכ ביחד, ע"ש. ואכ"מ.

(35) לקריש ח"ז ע' 222 ואילך.

„קולא“ אין שבת⁴⁰, ובמילא: „יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה“ — עס וועט אים זיין „גרינג“ צו דוחה זיין שבת צוליב מלאכת המשכן⁴¹; באַ-וואַרנט מען אים: „אל יקל בעיניך כו״, אַז עס זאל ניט ווערן אַ קולא אין שבת.

עפ״ז איז פאַרענטפערט בפשטות די שאלה הנ״ל, ווי קען מען פון „ואתה דבר אל בני“ אַפּלערנען דעם ענין פון „אל יקל בעיניך“: דורך אַנזאָגן משה׳ן אַז אויך דער ציווי פון שבת דאַרף זיין „ואתה דבר אל בני“ — משה אַליין זאל דאָס זאָגן⁴² אַלע אידן בהקלה (פונקט ווי „הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן“) — און ווי ער האָט דאָס גע-טאָן בפועל כמסופר בריש פרשתנו: „ויקהל משה גו' ויאמר אליהם גו' ששת ימים גו'“ — איז מודגש געוואָרן צו משה׳ן אַז שבת איז ניט „קל“ באַזיה אופן שהוא לגבי מלאכת המשכן⁴³.

(40) ובפרט שיש טעם חזק לעשות כן — להקדים הכפרה, כנ״ל בפנים.

ו״ל דוגמא לדבר (גם בהלכה ובהל' שבת) בטעה מפני שהי' טרוד במצוה (שבת קלז, א).

(41) אף שכנוגע לעונשים חמורה מציווי מלאכת המשכן (כנ״ל הערה 30). גם י״ל, שזהו דיוקו של רש״י „אל יקל בעיניך לדחות כו״, והיינו לא שיש קסיד שבטלו כל האזהרות דשבת לגבי ציווי מלאכת המשכן, כ״א קסיד שיש להקל בהם (בעשיית מלאכה שאין בה חיוב מיתה, ביטול מ״ע דשבת וכיו״ב יקל משה לדחות שבת מפני מלאכת המשכן).

(42) ראה גם באר יצחק תשא שם.

(43) להעיר גם ממושב קנים עה״ת כאן, שהצורך בהקלה הי' כדי להזהירם מעשיית מלאכת המשכן בשבת.

[און דערמיט באַוואַרנט רש״י אַ שאלה גדולה בפשטותו של מקרא: ווי קומט עס אַז אהרן זאל דאַרפן הערן פיר מאָל, און פאַר בניו איז גענוג דריי מאָל, פאַר די זקנים — צוויי, און פאַר „כל העם“ בלויז איין מאָל — ס׳איז דאָך א״פּכא מס-תברא! לויטן המשך הגמרא אַבער ווערט דאָס פאַרענטפערט, ווייל (ווי די גמרא פירט דאָרט אויס) „נמצא ביד הכל ארבעה“].

עפ״ז קומט אויס, אַז אַנדערע ציוויי-התורה האָבן אידן געהערט ניט נאָר פון משה׳ן, נאָר אויך פון אהרן ובניו והזקנים. משא״כ ציווי מלאכת המשכן איז געווען באופן פון „הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן“, אַז דאָס איבער-געבן צו אידן דעם ציווי מלאכת המשכן איז ניט געווען לויטן „סדר משנה“, נאָר³⁹ ווי דערציילט בריש פרשתנו: „ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם“³⁹ — משה האָט גע-רעדט צו אַלע אידן בשווה, אַז חילוקים צווישן אהרן ובניו והזקנים און כל העם.

און דאָס זאָגט רש״י אויף „ואתה דבר אל בני“ — ואתה אע״פּ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך כו״: זעענדיק אַז דער ציווי אויף מלאכת המשכן איז אין אַן אופן מיוחד פון „הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן“, אַנדערש פון אַנדערע ציוויי התורה, קען דערפאַר ביי משה ווערן אַ סברא, אַז לגבי מלאכת המשכן איז אַ

(39) הטעם י״ל בפשטות — כיון שבא לתקן, ושכנתי בתוכם (וכנ״ל סעיף ה), ע״ד פ״י הרמב״ן ריש פרשתנו.

(39*) שזה גופא הוכחה שכן נצטוו מהקב״ה (וכי״כ ענינים ישנם שנתפרשה רק פְּקֻלַּת משה ולא הציווי אליי — ראה לקמן ע' 263 הערה 19).

(*) ראה רע״ב תשא שם (לא יג). אפ״י לחמר אחד בהמתו דליכא איסורא אלא לאו בעלמא. וראה רא״ם קדושים יט, ל (מר' ישעי' הראשון ועוד). — ולהעיר מפרש״י דהא אל יצא (בשלח טז, כט).

ז. ע"פ כל הנ"ל איז אויך מובן דער טעם השינוי אין סדר הציווים צווישן פ' תשא און פרשתנו:

אין פ' תשא וואו עס רעדט זיך וועגן דעם ציווי ה' אל משה, קומט פריער דער ציווי אויף מלאכת המשכן און דערנאך אזהרת שבת. ווייל דער עיקר איז דא דער ציווי אויף מלאכת המשכן, און אזהרת שבת קומט דא בלויז אלס טפל, אז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת⁴⁴, דערפאר שטייט מלאכת המשכן פריער.

44) אבל לכאורה לא משמע כן מהאריכות בפ' תשא שם ע"ד שבת, שמוסיף ענינים חדשים. שלא נאמרו בעשה"ד [אלא שבנוגע להפרט ד.אות היא ביני וביניכם" שבפסוק זה עצמו (לא, יג) י"ל שזהו דיוקו של רש"י שם. אות גדולה היא בינינו כו", שזה מבאר למה לא נדחה שבת מפני מלאכת המשכן (וראה ספורנו שם. אלשיך שם, נעתק גם בצידה לדרך שם)].

ויש לומר באיור: הטעם שהוצרך לצוות עוה"פ על השבת הוא (גם) בשביל שבת עצמה. כי מאחר שחטאו בעגל, נחלש אצל בניי ה.אות. . . ביני וביניכם" והוצרכו לתוס' זירזו ע"ז. ומכיון שמשה לא חטא בעגל הרי אין הציווי דשבת כאן נוגע אליו והוא בשביל בניי. משא"כ הציווי על מלאכת המשכן נוגע גם אליי. ולכן הקדימו לאזהרת שבת.

*) וכן בפרשתנו (לה, ג) מוסיף פרט חדש. לא חבערו אש" (וראה פרש"י שם) שאינו נוגע למלאכת המשכן דוקא, וכמפורש. בכל מושבותיכם".

**) ואיז סותר הנ"ל סעיף ה שמשנה לא הי' צריך להמשכן ולא השתתף במלאכת המשכן — כי פשיטא

משא"כ אין אונזער סדרה, וואו עס רעדט זיך וועגן דעם ציווי משה צו בניי, האט אים דער אויבערשטער שוין אנגע-זאגט בפ' תשא אז זיי דארף מען בא-ווארענען (ניט נאר דעם דין, אז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת, נאר) אז „אע"פ שתהיו (איר דארפט זיין) רדופין וזריזין כו" זאלן זיי זיך היטן פון ניט נכשל ווערן באזהרת שבת.

און כדי דאס צו באווארענען, דארף מען מקדים זיין די אזהרה פון שבת, וואס די הקדמה טוט אויף אז ביי זיי שטייט אלעמאל דער איסור פון שבת „פאר" מלאכת המשכן, ובמילא וועלן זיי שטענדיק געדענקען און זיין זהיר, אויך בשעת הרדיפה והזריזות במלאכת המשכן, אז דאס טאר ניט אנרירן דעם „שבת שבתון לה"י".

(משיחות ש"פ ויק"פ וש"פ ויקרא תשכ"ח)

45) פרשתנו לה, ב.

שבמשכן יש חידוש גם כלפי משה (הקרבנות והעבודה כו'), ורק הענין ד.מקום שכניה' הי' אצל משה גם קודם המשכן, כנ"ל שם. והיז ענין עקרי במשכן (— ושכנתו) ושכנה באוהל משה. וראה לעיל הערה 34.

ויקהל ב

א. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, און סיוערט דארט ניט דער-מאָנט דער ענין פון כל נדיב לבו יביאה?

און אע"פ אז אין די פסוקים פונעם ציווי דארטן זיינען ג' תרומות אמור-רות, ניט נאָר די צוויי תרומות וועל-כע באים בחובה (תרומת בקע לגול-גולת שנעשו מהם האדנים, און תרומת מזבח בקע לגולגולת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור), נאָר אויך תרומת המשכן נדבת כל אחד וא' פאר די צרכי המשכן, פונדעסטוועגן — איז ביי דער תרומה אין פסוק ניט מפורש אז יעדער איינער זאל דאָס ברענגען בנדבת לבו (ווי אין פסוק דאָ), נאָר דאָס שטייט בלשון מאת כל איש אשר ידבנו לבוי תקחו את תרומתי, מ'זאל זי נע-מען¹⁰.

(6) פרשי תרומה שם, ב דיה תקחו. והוא מירושלמי שקלים פ"א הא.

(7) פרשי שם. וכירושלמי שם, שלא דוקא בקע לגולגולת (ראה מפרשי הירושלמי ובזית רענו ליליש עה"ס).

(8) ואדרבה, רוב הדברים המנויים בר"פ תרומה הם לנדבת המשכן, לא בקע לגולגולת עבור האדנים ועבור הקרבנות.

(9) ראה מדרש הגדול תרומה שם: אשר ידבנו לבו לפי שהתנדבו ישראל במלאכת המשכן ככל לבם כו.

(10) ובפרט שלמי הירושלמי שם, הכתוב, מאת כל איש אשר ידבנו לבוי קאי בתרומת השקלים (בשביל קרבנות), ופסוק שלאחיו, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם — זו תרומת המשכן — נמצא שלא רק שלא נאמר ע"ד הבאת תרומת המשכן בנדיבות הלב, אלא שבכלל לא נאמר הלשון נדיב לבו בתרומת המשכן. וראה כלי יקר ר"ס תרומה.

א. אין פסוק וואו ס'שטייט דער ציווי ה' (וואָס משה האָט איבערגעגעבן) צו אידן: קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' — פרעגן מפרשים, אַז לכאורה איז דאָ אַ סתירה אין פסוק מרישא לסיפא: פון תחלת הלשון, קחו מאתכם תרומה לה' איז משמע אַז די תרומה זאל מען ביי זיי נעמען, והיינו אפילו בע"כ, און פון לשון כל נדיב לבו יביאה איז משמע אַז יעדער איד זאל עס ברענגען מעצמו בנדיבות לבו.

און מ'איז מבאר¹ אַז דער פסוק רעדט וועגן צוויי סוגי נתינה: בתחלת הכתוב, קחו מאתכם תרומה לה' רעדט זיך וועגן דער תרומה פון בקע לגולגולת וואָס אַט די תרומה איז געווען אַ חובה על כא"א און מ'האָט זיי געדארפט אויפמאָנען באַ יעדן איינעם: און דער המשך הכתוב, כל נדיב לבו יביאה רעדט וועגן דער תרומה וואָס יעדער ער בריינגט בנדבת לבו, ניט וואָרטענדיק אַז מ'זאל ביי אים מאָנען און נעמען ביי אים די תרומה.

מען דארף אָבער פאַרשטיין: דער פסוק דיין רעדט זיך שוין וועגן דעם ציווי ה' ווי משה האָט אים איבערגעגעבן צו אידן — ווי קומט עס, אַז פריער, אינעם ציווי ה' עצמו (וואָס דער אויבערשטער האָט אָנגעזאָגט צו משה) בתחלת פרשת תרומה: שטייט בלויז

(1) לה, ה.

(2) כלי יקר עה"ס.

(3) כלי יקר שם. וראה גם ספורנו עה"ס.

(4) וראה גם מדרש הגדול כאן, דיה: בשתי תרומות הכתוב מדבר כו.

(5) כה, ב'ג.